

Dagens frågor

Fredens ubåt

Ubåten i Karlskrona skärgård väckte upp svenska folket. Östersjön som Fredens hav är inte längre en trovärdig fras. När en rysk ubåt går långt in på svenskt skyddsområde — påståendet att den krånglade sig fram efter ett kompassfel är rent nonsens och dessutom ohövligt mot befälet ombord — och när det upptäcks, att rysarna beväpnar också en av sina äldsta ubåtar med kärnvapen, då hopar sig frågorna. En ubåt använder sina torpeder för att sänka andra fartyg under krig, men inte med kärnladdningar. Kanske hänger skyddsområdet och kärnladdningen samman på något sätt? Ubåten kan ha erkänt möjligheten att vid behov förstöra den svenska flottbasen genom en lokal kärnladdningsexplosion. "Vid behov" — läsaren får själv fundera ut när ett sådant behov kan tänkas föreligga.

Vpk, detta i Moskva betrodde parti som skyggar för sitt eget namn och vars förhoppning länge varit att som socialistiskt, vilket är öststatsspråk för kommunistiskt, parti få vara med på ett hörn i Olof Palmes väntade men hittills uppskjutna triumftåg, råkade ut för att ha utlyst partikongress rätt snart efter händelsen. Ubåtar och andra flytetyg nämndes inte i debatterna. Endast den välkände advokaten Franck tog tillfället i akt för att plädera för svensk avrustning och fred. Varför inte? Hr Franck har aldrig dolt att han är kommunist och att han stöder varje fredsrörelse på sovjetryska villkor.

En stor auktoritet på fred och i egenskap av socialdemokratisk expert i försvarsfrå-

gor också på ubåtar höll sig i förstone tyst. Förgäves lyssnade man efter vad riksdagsledamoten (s) fru Majbritt Theorin skulle säga. Hon teg flera, flera dagar. Sedan, när ubåten dragits loss av en svensk bogserbåt och släppts, stod hon fram och meddelade, att nu var tiden inne för svensk nedrustning och en kärnvapenfri zon i Norden. Hon följdes så småningom av hr Palme, som i ett tal i Göteborg meddelade, att ubåtsaffären inte fick medföra några höjningar av de svenska försvarsanslagen! Han måste väl försöka att på försvarets bekostnad hålla sig väl med rebellerna inom sitt eget kvinnoförbund och stryka fru Theorin längs ryggen. Vad allt har inte en partiledare att gå igenom.

En som inte använde hartassen var den gamle frifräsaren Ebbe Linde, som då och då skriver ned sina åsikter på ren svenska. Om fru Theorin och hennes nedrustningsuttalande skrev han (19 november): "Jag kan nu verkligen inte tro att fru Theorin innerst inne tror så dumt. Vad hon verkligen tror, tror jag, är att det vore smärfriaste sättet för oss att snabbt bli inkorporerade med Sovjet, och att det vore för oss en lycka."

Ingen av hennes partikamrater — (s) och inte (vpk) — har veterligen stått upp för henne efter detta konstaterande av var klokt folk menar att hon hör hemma. Det skall bli intressant att höra henne i försvarsdebatten i riksdagen i vår. Skam går ibland på torra land, heter det, men för fru Theorin gäller snarare att hon gått på grund.

Marginalismen

I försvaret av skatteuppgörelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna har riksdagsman Lars Tobisson självdeklaration kommit att bli något av huvudargument. Tobisson har reparerat fastigheter i Göteborg och dragit av reparationskostnaderna mot sin tjänsteinkomst. Detta har gjort honom till sk "nolltaxerare". Med förbigående av att det faktiskt är ofördelaktigt att vara nolltaxerare (!) har ett antal ledande politiker i framförallt mittenpartierna med den drucknes envishet refererat till Tobissons skattesituation.

Den skrämmande tanken infinner sig så småningom att dessa mittenföreträdare inte ägnat sig åt politisk taktik i den lägre skolan. De är förmodligen helt ärliga. De ser skattepolitikens problem i att ett antal fysiska personer i landet har så stort underskottsavdrag att de taxerar noll i statligt beskattningsbar inkomst.

Det finns ett slags "marginalism" som alltmer behärskar svensk politik. Det viktiga i skattepolitiken blir inte att skapa regler som ger intäkter till det allmänna under restriktionen att produktiv verksamhet inte skall störas. Det centrala blir istället att vidta åtgärder mot företeelser i skattesystemets marginal — företeelser som är i sak helt oväsentliga men som av ett eller annat skäl är spektakulära. Samma "marginalism" har kännetecknat exempelvis universitetspolitiken under lång tid. Det viktiga har inte varit att ge förutsättningar för en god utbildning för kvalificerad yrkesverksamhet och forskning. I stället har ett antal marginella restriktioner

ner såsom social utjämning och regional fördelning blivit huvudsaken.

Marginalismen är utslag av att politiker och central byråkrati tappat kontrollen över den egna reformverksamheten. Åtgärderna mot det marginella får ersätta insatser för att lösa centrala problem.

Dött lopp i Danmark

Valet till folketinget i Danmark den 8 december slutade oavgjort, även om de regerande socialdemokraternas förlust av 9 mandat (till 59) genast ledde till regeringen Anker Jørgensens avgång.

Valet utlystes då regeringen i november kom i minoritet med sitt förslag om att lagstiftningsvägen överföra betydande belopp från försäkringsbolag och pensionskassor till näringslivet. De tre små partierna Det radikale venstre, Centrumdemokraterna och Kristeligt folkeparti vägrade och därmed blev valet nödvändigt.

Valstriden dominerades av ekonomiska frågor och särskilt av sysselsättningen. I centrum stod den sk VK-planen, som utarbetats gemensamt av Venstre, Danmarks liberala parti, och av Det konservative folkeparti. Planen kom till som en följd av dessa partiers växande parlamentariska samarbete men hamnade i förgrunden som dominerande valfråga särskilt därför att socialdemokraterna valde att rikta sitt tunga artilleri mot de nedskärningar av de offentliga utgifterna på bort emot 15 miljarder kr som VK-planen förutsåg.

Men även om valet blev ett nederlag för regeringen, blev det ingen seger för VK-planen. Det konservative folkeparti fortsatte sina framgångar från föregående val men vann bara 4 mandat (till 26), medan Venstre något oväntat hade svårt att hålla sina ställningar och förlorade ett mandat (till 21).

Socialdemokraternas förlust uppvägdes genom framgång för Socialistisk folkeparti, som nådde upp till 20 mandat och fick samma andel av rösterna som Venstre (11,3%). Valets största överraskning var den okuvlige Erhard Jacobsen och hans Centrumsdemokrater, som med en mandatvinst på 9 mandat kom upp till 15. Mogens Glistrups Fremskridtsparti fick 16, en förlust av 4 mandat. Kommunisterne kom inte in i folketinget (de fick 1,1% av rösterna) och Retsforbundet inte heller (1,4%).

Men Det radikale venstre med förlust av ett enda mandat (det fick 9) förblev tungan på vågen och vägrade omedelbart att välja mellan en socialdemokratisk minoritetsregering och en borgerlig koalitionsregering under den konservative Poul Schlüter och den liberale Henning Christophersen. Partiet hoppades fortfarande på en majoritetsregering eller åtminstone på ett majoritetsavtal med socialdemokratiskt deltagande om den framtida ekonomiska politiken. Därmed inleddes mycket svåra regeringsförhandlingar. En röd majoritet avvärjdes genom valet, men finns det någon annan?

Kyrkoreformer i tiden?

Ett antal kyrkoministrar har under senare år gett sig på försöket att reformera svenska kyrkan. Strävandena har pendlat mellan den totala skilsmässan mellan kyrka och stat till reformer av organisatoriskt slag inom den nuvarande Svenska Kyrkans ram. Medan kyrkominister Hans Gustafsson (s) tillhörde dem som arbetade för ett skiljande står hans nuvarande efterträdare Karl Boo (c) fast vid statskyrko-tanken och anser att det räcker med inomkyrkliga reformer.

Att sådana behövs är alla ense om. Svenska Kyrkans organisation är inte anpassad till dagens krav på smidighet och flexibilitet i arbetsformerna. Samtidigt saknas en central kyrkostyrelse.

Karl Boo har försökt avhjälpa detta genom att förbereda en proposition som ger kyrkan en centralstyrelse. Så långt är all gott och väl. Men därutöver har han också haft ambitionen att ändra gången för kyrklig lagstiftning och då stannat för att kraftigt försvaga kyrkomötets ställning. Tanken har varit att förändra den nuvarande ordningen som innebär att riksdag, regering och kyrkomöte delar på lagstiftningsmakten. Istället skulle riksdagen ensam ha hand om denna.

Det behövs ingen större fantasi för att se konsekvenserna. Kyrkomötet har idag möjlighet att lägga in sitt veto mot förslag från politikerna. Kyrka och stat måste vara överens, annars blir det inga förändringar. Detta ger kyrkan genom kyrkomötet en stark ställning i lagstiftning som rör den själv. Politikerna kan aldrig tvinga

kyrkan till reformer som hon själv ogillar.

Den folkpartistiske kyrkoministern fick erfara detta vid det kyrkomöte som inträffade under hans korta ämbets tid, dvs under folkpartiregeringen för några år sedan. Kyrkomötet sa nej till hans förslag. Herr Hansson tog mycket illa upp och talade om att förändra kyrkomötets ställning och uppgifter.

Nu är en sådan förändring en grundlagsfråga. En proposition måste komma 10 månader före det instundande valet, denna gång alltså den 18 november 1981. Propositionen var färdigskriven och lär till och med ha varit tryckt när folkpartisterna stoppade den. Skälet som angetts utåt lär ha varit kungens religionstillhörighet.

I själva verket ligger det andra saker bakom. Frågan gäller statskyrkosystemets framtid.

Nu finns det en möjlighet att lägga fram en proposition trots att tiomånadersgränsen har passerats. Men då måste 13 av konstitutionsutskottets 15 ledamöter ge sitt tillstånd. Moderaterna har tre ledamöter och kan alltså stoppa förslaget.

Tanken på en tiomånadersgräns kom att bli aktuell i samband med grundlagsreformen för några år sedan. Det ansågs önskvärt att få rimlig tid för allmänhet och politiker att tänka igenom ärendet. Detta måste rimligen också gälla ett så stort ärende som att grundligt förändra kyrkomötets ställning och uppgifter.

Det är viktigt att grundlagsändringar sker i så stor enighet som möjligt. De bör förberedas genom överläggningar mellan partiledarna. Några sådana har inte ägt

rum denna gång.

De moderata ledamöterna av konstitutionsutskottet lär känna stor tveksamhet inför att använda en undantagsparagraf för att tvinga fram ett första ställningstagande redan under våren. Respekten för grundlagen måste upprätthållas och moderaterna har ett särskilt ansvar för detta. Om dessutom en eventuell proposition i sak skulle innebära en försvagning av kyrkans möjligheter att hävda sig i lagstiftningsarbetet är tveksamheten dubbelt befogad.

Hur mycket ATP?

Medlemmar i SPP brukar någon gång om året få ett gult papper från SPP varav de med litet möda kan utläsa hur mycket pension de har tjänat in.

Däremot är det väldigt få som har någon egentlig uppfattning om hur mycket ATP-pension som de till dags dato har gjort sig förtjänta av. Det bestäms av en inte alltför krånglig formel vars huvudbeståndsdelar är hur många år man har fått ATP-poäng och hur många ATP-poäng man har tjänat in under sina bästa 15 år.

Detta torde vara mycket lätt att köra i den dator – den står väl i Sundsvall hos Riksförsäkringsverket – där uppgifterna om svenska folkets ATP-poäng finns inmatade.

Det är eller borde åtminstone vara en självklar rättighet för medborgarna att staten stod för den service det innebär att upplysa medborgarna om hur stor pension

de har arbetat in. Dels därför att det underlättar medborgarnas egen privata ekonomiska planering. Dels därför att det försvårar för staten att längre fram försämra de idag redan intjänade pensionerna.

Den som är intresserad av att genast få ett besked kan ringa till Försäkringskassan och fråga. De kan lämna besked på stående fot om medelpoäng, dock inte om hur mycket pension det skulle ge.

Polsk jul

Lagom till julafton utkom Utrikespolitiska institutets tidskrift *Internationella studier* med årets sista häfte. Utöver en artikel, full av lustigheter om "Sveriges sovjetiska ubåt", skriven av redaktören, behandlar numret temat "Sovjetunionen – fredsfaktor eller krigsrisk?" med bidrag av Sveriges ledande sk fredsforskare plus några andra, vilka senare vet något om Sovjetunionen. Egendomligt nog framträder ingen från SIPRI, Stockholms fredsforskningsinstitut. Det hade varit stilenligt om en där anställd specialist på svenskt försvar också fått visa upp sig.

Svar på frågan har dock Sovjetunionen själv lämnat, men i Polen.

Ansvar för vad där hänt åvilar den korrumperade och odugliga kommunistiska regim, som alltför länge haft makten. Den stödde sig på Moskva: i varje fritt land skulle den ha avsatts. I ett kommuniststyrt land har folket inga politiska rättigheter. Partiledningen i Moskva bestämmer vem som skall svara för Polens fortsat-

ta lydndsställning under Sovjetunionen. Att människor i Polen denna jul frusit och svält beror inte på att sedan några veckor en militärregering trätt till. Sunda förnuftet säger, att eländet börjat långt tidigare. Fackföreningsrörelsen Solidaritet lyckades slå sig fram därför att opposition och förtvivlan i förening nått så djupt, att situationen gått regeringen ur händerna. Solidaritets ledare, dock ej Lech Walensa, spände slutligen bågen för hårt. De krävde en folkomröstning på temat om regeringen var oduglig eller inte, något som få regeringar skulle velat ordna.

Hotet från Sovjetunionen, en invasion till kommunisternas hjälp som senast i Afghanistan, har hängt över Polen i månader. När militärregimen stängde landets gränser, släpptes nyheter ännu fram genom TASS i Moskva. De var vinklade så att de skulle kunna motivera en eventuell invasion.

Under själva julen lät general Jaruzelski försvara sitt handlande med att ett militärt maktövertagande hotat från andra sidan gränsen. Han talade uppenbarligen sanning. Undantagstillstånd, stopp för Solidaritet, militärregering – detta måste ha varit en del av de ultimativa krav som skulle genomföras, antingen av en inhemsk regim eller av en från utlandet tillsatt, stödd på utländska militära styrkor.

Svenska fredsforskare kan vid sina julföreläsningar ägna en fortsatt förströdd tanke åt frågan om Sovjetunionen är fredsfaktor eller krigsrisk.